

ĐỔI MỚI TRONG DẠY HỌC LỊCH SỬ LỚP 10 BÀI: TÌNH HÌNH CHÍNH TRỊ, KINH TẾ VĂN HÓA DƯỚI TRIỀU NGUYỄN (NỬA ĐẦU THẾ KỶ XIX)

Nguyễn Thị Hoài Thương

Trường THPT Nguyễn Bình Khiêm

huyện Quảng Trạch, tỉnh Quảng Bình

Email: hoaituongnt_nbkqb@quangbinh.edu

Tóm tắt: Hiện nay, dạy học theo hướng phát huy tính tích cực của HS được đặt ra như một yêu cầu bức thiết. Mục tiêu của Chương trình giáo dục phổ thông 2018 là phát triển toàn diện phẩm chất, năng lực cho HS. Bài viết giới thiệu kế hoạch bài dạy "Tình hình chính trị, kinh tế, văn hóa dưới triều Nguyễn (nửa đầu thế kỷ XIX)" của tác giả để các nhà giáo tham khảo.

Từ khóa: Đổi mới dạy học, Lịch sử 10, Tình hình chính trị, kinh tế, văn hóa, Triều Nguyễn

Nhận bài: 20/06/2022; **Phản biện:** 25/06/2022; **Duyệt đăng:** 28/06/2022

1. Đặt vấn đề

Các môn học nói chung, môn Lịch sử nói riêng, cần phải đổi mới phương pháp dạy học để nâng cao chất lượng dạy học ở trường phổ thông (PT) đáp ứng yêu cầu mới của xã hội. Muốn vậy, giáo viên (GV) phải vận dụng tốt các phương pháp dạy học tích cực để phát huy tính tự giác, chủ động, tư duy sáng tạo, đồng thời giúp học sinh (HS) nắm chắc được vấn đề cơ bản, hình thành thế giới quan khoa học, giáo dục nhân cách và rèn luyện các năng lực, phẩm chất cơ bản cho HS. Tuy nhiên, trên thực tế, giáo dục nước ta vẫn còn gặp phải nhiều khó khăn cũng như thách thức đến từ nhiều phía như: mức độ đáp ứng yêu cầu về năng lực của GV trong thời kì đổi mới, nhiều GV còn lúng túng, bỡ ngỡ trong việc soạn giáo án (nay gọi là kế hoạch bài dạy) chưa mạnh dạn áp dụng các phương pháp, kĩ thuật dạy học tích cực trong dạy học. Ngoài ra, nhiều trường học còn khó khăn trong việc đáp ứng các phương tiện dạy học, một số HS còn thụ động, ham chơi, lười học tập.

Trong bài viết này, tác giả chia sẻ một kế hoạch bài dạy: "Tình hình chính trị, kinh tế, văn hóa dưới triều Nguyễn (Nửa đầu thế kỷ XIX)" trong chương trình môn Lịch sử, lớp 10 đáp ứng được yêu cầu đổi mới giáo dục để các bạn đồng nghiệp tham khảo.

2. Kế hoạch bài dạy: Tình hình chính trị, kinh tế, văn hóa dưới triều Nguyễn (nửa đầu thế kỷ XIX).

2.1. Mục tiêu bài học

2.1.1. Kiến thức:

- Biết được tình hình chung về chính trị, kinh tế, văn hóa ở nước ta nửa đầu thế kỷ XIX dưới vương triều Nguyễn trước khi diễn ra cuộc kháng chiến chống xâm lược của thực dân Pháp.

- Hiểu được thống trị nước ta vào lúc chế độ phong kiến đã bước vào giai đoạn suy vong, những người thừa kế của giai cấp thống trị cũ, vương triều Nguyễn không tạo được điều kiện đưa đất nước bước sang một giai đoạn phát triển mới phù hợp với hoàn cảnh của thế giới.

- Rút ra được những bài học lịch sử cũng như những

giá trị văn hóa của triều Nguyễn để lại.

- Đánh giá chung về nhà Nguyễn ở nửa đầu thế kỷ XIX. (đóng góp và tồn tại)

2.1.2. Năng lực: Giúp HS có được:

- Năng lực chung: Năng lực tự học, năng lực phát hiện và giải quyết vấn đề, năng lực giao tiếp, năng lực hợp tác, năng lực sử dụng ngôn ngữ.

- Năng lực chuyên biệt (môn Lịch sử): Năng lực khai thác, sử dụng tranh ảnh, tư liệu, bản đồ, thiết kế infographic, năng lực báo cáo thuyết trình, phản biện, đánh giá sản phẩm. Rèn luyện cho HS kĩ năng phân tích và đánh giá khách quan về nhà Nguyễn.

2.1.3. Phẩm chất:

- Bồi dưỡng cho HS tình cảm đối với những giá trị văn hoá tinh thần của nhân dân.

- Trân trọng và gìn giữ những giá trị văn hóa mà triều Nguyễn để lại.

- Phẩm chất công dân: yêu nước, chăm chỉ và trách nhiệm.

2.2. Thiết bị dạy học và học liệu

2.2.1. Chuẩn bị của giáo viên

- SGK, SGV, giáo án, bài giảng điện tử.

- Tư liệu, tranh ảnh, video liên quan đến bài học.

- Lược đồ Việt Nam (thời Minh Mạng). Lược đồ Việt Nam hiện nay.

- Máy tính, nam châm, giấy A0.

2.2.2. Chuẩn bị của học sinh

- SGK, tài liệu tham khảo, vở ghi, dụng cụ học tập.

- Chuẩn bị nhiệm vụ đã phân công, thiết kế 1 infographic về các lĩnh vực:

+ Nhóm 1: Tìm hiểu về lĩnh vực giáo dục; tôn giáo và tư tưởng.

+ Nhóm 2: Tìm hiểu về lĩnh vực văn học.

+ Nhóm 3: Tìm hiểu về lĩnh vực sử học.

+ Nhóm 4: Tìm hiểu về lĩnh vực kiến trúc và nghệ thuật.

2.3. Tiến trình dạy học

* Ổn định lớp, điểm danh (1 phút).

2.3.1. Hoạt động khởi động (4 phút)

a. Mục tiêu: GV giới thiệu về một di tích lịch sử văn hóa của triều Nguyễn hiện nay, từ đó liên hệ và dẫn dắt vào bài học. HS liên hệ được kiến thức lịch sử với thực tiễn, hứng thú và khao khát tìm hiểu kiến thức mới.

b. Nội dung: HS hoạt động cá nhân.

c. Sản phẩm: Triều Nguyễn (hình ảnh,...)

d. Tổ chức thực hiện:

* **Bước 1: Chuyển giao nhiệm vụ:** HS theo dõi phần giới thiệu di tích lịch sử của GV và trả lời câu hỏi: *Em hãy cho biết di tích lịch sử trên gắn với triều đại phong kiến nào trong lịch sử dân tộc? Nêu hiểu biết của em về triều đại đó?*

- GV thuyết minh về 1 di tích lịch sử văn hóa nổi bật của triều Nguyễn: Đại Nội Huế. HS theo dõi và trả lời câu hỏi.

* **Bước 2: Thực hiện nhiệm vụ:** HS trả lời câu hỏi của GV

* **Bước 3: Báo cáo, thảo luận:** Mỗi HS có thể trả lời khác nhau, GV lựa chọn 01 câu trả lời nào đó của HS để làm tình huống kết nối vào bài mới.

* **Bước 4: Kết luận, nhận định:** Năm 1802, sau khi đánh bại các vương triều Tây Sơn, Nguyễn Ánh đã lên ngôi vua, chính thức lập ra vương triều Nguyễn. Vậy trong 50 năm đầu thống trị, ở nửa đầu thế kỷ XIX, tình hình chính trị, kinh tế, văn hóa dưới vương triều Nguyễn có gì nổi bật chúng ta cùng tìm hiểu trong bài học hôm nay.

2.3.2. Hoạt động hình thành kiến thức.

Hoạt động 1: Tìm hiểu về xây dựng và củng cố bộ máy nhà nước - chính sách ngoại giao nhà Nguyễn (10 phút)

a. Mục tiêu:

- Sự thành lập nhà Nguyễn.

- Tổ chức chính quyền và chính sách đối ngoại của nhà Nguyễn.

b. Nội dung: Giáo viên yêu cầu học sinh đọc thông tin SGK mục 1, SGK trang 125, 126, 127 và hoàn thành phiếu học tập: Bộ máy nhà nước thời Nguyễn

Phiếu học tập: Bộ máy nhà nước thời Nguyễn

Bộ máy nhà nước và đơn vị hành chính	Thời vua Gia Long	Thời vua Minh Mạng
Quan lại		
Luật pháp		
Quân đội		
Ngoại giao		

c. Sản phẩm: HS nắm được sự thành lập và bộ máy nhà nước triều Nguyễn (xem bảng bên).

d. Tổ chức thực hiện:

GV chuyển ý: *Cùng với việc củng cố và xây dựng bộ máy nhà nước, nhà Nguyễn đã có chính sách gì để phát triển kinh tế, mời các em qua mục 2 để tìm hiểu.*

Hoạt động 2: Tình hình kinh tế và chính sách của nhà Nguyễn (7 phút).

Chỉ giới thiệu khái quát một số chính sách của nhà Nguyễn về kinh tế.

a. Mục tiêu: Đánh giá về các chính sách của nhà

Hoạt động của GV và HS	Yêu cầu cần đạt
* Bước 1: Chuyển giao nhiệm vụ: - Các cặp đôi dựa vào SGK cùng nhau thảo luận về bộ máy nhà nước triều Nguyễn trong thời gian 3 phút	1. Xây dựng và củng cố bộ máy nhà nước - chính sách ngoại giao * Sự thành lập - Năm 1802: Nguyễn Ánh lên ngôi (Gia Long). Nhà Nguyễn thành lập, đóng đô ở Phú Xuân (Huế). - Năm 1804: Quốc hiệu Việt Nam, sau đổi thành Đại Nam. -> Nhà Nguyễn là triều đại phong kiến duy nhất quản lí lãnh thổ thống nhất từ Bắc vào Nam. * Bộ máy nhà nước - Ở trung ương: tổ chức theo mô hình thời Lê. - Ở địa phương: + Thời Gia Long: chia nước ta làm 3 vùng: Bắc Thành, Gia Định Thành và các trực doanh (Trung Bộ). + Từ năm 1831 – 1832, Minh Mạng: chia cả nước thành 30 tỉnh và một Phú Thúa Thiên.
* Bước 2: Thực hiện nhiệm vụ: HS hoạt động cặp đôi.	- Quan lại: Giáo dục, khoa cử. - Luật pháp: Hoàng Việt luật lệ. - Quân đội: được tổ chức quy củ, trang bị đầy đủ súng vũ khí lạc hậu, thô sơ. * Ngoại giao: - Với nhà Thanh: phục tùng - Với Lào, Chân Lạp: bắt họ thần phục. - Với phương Tây: "đóng cửa".
* Bước 3: Báo cáo, thảo luận: - GV mới 1 cặp đôi bất kỳ lên trình bày sản phẩm của nhóm. Các nhóm khác nhận xét, bổ sung, đánh giá phần trình bày hoặc đặt câu hỏi phản hồi cho nhóm bạn. - GV trao đổi với HS cả lớp về: 1. Ý nghĩa cải cách hành chính thời Minh Mạng. 2. Ưu điểm và hạn chế trong chính sách ngoại giao của nhà Nguyễn. Rút ra bài học lịch sử về chính sách ngoại giao của nước ta hiện nay.	
* Bước 4: Kết luận, nhận định: GV nhận xét câu trả lời của HS và chốt ý lên bảng. GV tiêu kết mục 1: Nhấn mạnh đóng góp của vua Gia Long, Minh Mạng.	

Nguyễn về kinh tế.

b. Nội dung: GV yêu cầu HS đọc thông tin sgk mục 2, sgk trang 127, 128 và trình bày các chính sách kinh tế của nhà Nguyễn.

c. Sản phẩm: HS nắm được chính sách của nhà Nguyễn về kinh tế.

d. Tổ chức thực hiện:

Hoạt động của GV và HS	Yêu cầu cần đạt
* Bước 1: Chuyển giao nhiệm vụ: + Trước khi lên lớp: GV chia lớp thành 4 nhóm và giao nhiệm vụ cho các nhóm về nhà tìm hiểu và thiết kế 1 infographic về những thành tựu văn hóa giáo dục triều Nguyễn. Phân công như sau: Nhóm 1: Tìm hiểu về lĩnh vực giáo dục; tôn giáo và tư tưởng. Nhóm 2: Tìm hiểu về lĩnh vực văn học Nhóm 3: Tìm hiểu về lĩnh vực sử học Nhóm 4: Tìm hiểu về lĩnh vực kiến trúc và nghệ thuật. - Trình lớp: Các nhóm lên lượt trình bày sản phẩm của nhóm mình chuẩn bị. + GV tích hợp kiến thức môn văn học, môn giáo dục công dân: GV minh họa các câu thơ trong Truyện Kiều - Nguyễn Du hay bài thơ Bánh trôi nước - Hồ Xuân Hương... + GV trao đổi cùng HS về 3 di sản văn hóa của Huế được vinh danh là di sản văn hóa thế giới: Cố đô Huế, Nhã nhạc cung đình Huế và Mộc bản triều Nguyễn. + GV đặt câu hỏi mở rộng, liên hệ cho các nhóm nhằm phát huy tính tích cực cho HS: Câu 1: Thông qua tác phẩm Truyện Kiều của Nguyễn Du, Bánh trôi nước của Hồ Xuân Hương đã được học trong chương trình văn học, em hãy cho biết nội dung phần ảnh của văn học thời kỳ này? Câu 2: Em có trách nhiệm gì trong việc bảo vệ các di sản văn hóa dân tộc? (GV hướng dẫn HS vận dụng kiến thức môn Giáo dục công dân - lớp 7, bài 15: bảo vệ di sản văn hóa). * Bước 2: Thực hiện nhiệm vụ: Các nhóm treo sản phẩm lên bảng, tạo thành một triển lãm phòng tranh về văn hóa giáo dục triều Nguyễn. Các nhóm trình bày sản phẩm đã chuẩn bị trong khoảng thời gian 1-2 phút. * Bước 3: Báo cáo, thảo luận: - Các nhóm lên lượt báo cáo sản phẩm - GV gọi HS nhận xét phần trình bày của nhóm và trao đổi cùng HS một số thành tựu văn hóa nổi bật. * Bước 4: Kết luận, nhận định: GV chính xác hóa kiến thức bằng trình chiếu. - GV tiêu kết mục 3: Nhà Nguyễn đã phát triển nền văn hóa dân tộc với việc đề lại những di sản văn hóa độc đáo.	3. Tình hình văn hoá - giáo dục - Giáo dục Nho học được củng cố song không bằng các thế kỷ trước. - Tôn giáo, tư tưởng: Đốc tôn Nho giáo, hạn chế thiên chúa giáo. - Văn học: Văn học chữ Nôm phát triển. Tác phẩm xuất sắc của Nguyễn Du, Hồ Xuân Hương, Bà Huyện Thanh Quan. - Sử học: Quốc sử quán thành lập nhiều bộ sử lớn được biên soạn: Lịch triều hiến chương loại chí, Gia Định thành thông chí... - Kiến trúc: Kinh đô Huế, Lăng tẩm, Thành lũy ở các lĩnh, cột cờ Hà Nội. - Nghệ thuật: Nhã nhạc cung đình Huế, chèo, tuồng, múa rối nước...

2.3.3. Hoạt động luyện tập (4 phút)

a. Mục tiêu: Học sinh củng cố, hệ thống lại, khắc sâu kiến thức đã học về tình hình nước ta dưới triều Nguyễn nửa đầu thế kỉ XIX.

b. Nội dung: HS trả lời một số câu hỏi trắc nghiệm của GV đưa ra.

c. Sản phẩm: HS làm các bài tập trắc nghiệm.

d. Tổ chức thực hiện:

* Bước 1: Chuyển giao nhiệm vụ:

- Giáo viên yêu cầu học sinh hoạt động cá nhân để trả lời các câu hỏi trắc nghiệm sau:

Câu 1. Vị vua đầu tiên thành lập triều Nguyễn là:

A. Nguyễn Huệ; B. Nguyễn Nhạc; C. Nguyễn Ánh; D. Nguyễn Hoàng.

Câu 2. Bộ luật được ban hành dưới triều Nguyễn là

A. Hình luật; B. Hoàng Việt luật lệ; C. Hình thư; D. Quốc triều hình luật.

Câu 3. Thời Nguyễn tôn giáo nào được xem là độc tôn?

A. Nho giáo; B. Phật giáo; C. Đạo giáo; D. Thiên Chúa giáo.

Câu 4. Cải cách của Minh Mạng (1831 - 1832) đã chia nước ta thành:

A. 13 đạo Thừa Thiên; B. Bắc Thành, Gia Định thành và các trực doanh.

C. 10 đạo; D. 30 tỉnh và 1 phủ Thừa Thiên.

* Bước 2: Thực hiện nhiệm vụ: HS làm bài theo hướng dẫn của giáo viên.

* Bước 3: Báo cáo, thảo luận: GV trả lời, GV nhận xét phần làm bài tập của HS.

* Bước 4: Kết luận, nhận định:

Câu	1	2	3	4
Đáp án	C	B	A	D

2.3.4. Hoạt động vận dụng (3 phút)

a. Mục tiêu: HS vận dụng được kiến thức về nhà Nguyễn để có những đánh giá khách quan về nhà Nguyễn những hạn chế và đóng góp.

b. Nội dung: HS hoạt động cá nhân để trả lời câu hỏi.

c. Sản phẩm: HS đánh giá những đóng góp và tồn tại của nhà Nguyễn.

d. Tổ chức thực hiện:

* Bước 1: Chuyển giao nhiệm vụ: GV tổ chức cho HS hoạt động cá nhân để tìm hiểu câu hỏi sau: Qua nội dung bài học, em hãy đánh giá chung về Nhà Nguyễn vào nửa đầu thế kỉ XIX.

* Bước 2: Thực hiện nhiệm vụ: HS hoạt động cá nhân.

* Bước 3: Báo cáo, thảo luận: HS vận dụng kiến thức đã học để trả lời. GV nhận xét trả lời của HS.

* Bước 4: Kết luận, nhận định:

- Những đóng góp của nhà Nguyễn:

+ Thống nhất đất nước về căn bản, non sông về một mối (gồm cả quần đảo Hoàng Sa và Trường Sa).

+ Phát triển nền văn hóa dân tộc với việc để lại những di sản văn hóa độc đáo.

- Những hạn chế:

+ Vẫn duy trì chế độ phong kiến bảo thủ lỗi thời, kìm hãm sự phát triển của đất nước.

+ Thực hiện chính sách đóng cửa, bế quan tỏa cảng khiến Việt Nam bị cô lập với thế giới bên ngoài.

+ Kinh tế vẫn ở trong tình trạng lạc hậu, trì trệ.

* Hướng dẫn về nhà

- Vẽ sơ đồ tư duy về nội dung bài học.

- Đọc trước và soạn bài 26: Tình hình xã hội ở nửa đầu thế kỉ XIX và phong trào đấu tranh của nhân dân. □

Tài liệu tham khảo

- [1]. Đảng Cộng sản Việt Nam (2013): *Nghị quyết số 29- NQ/TW của BCHTW Đảng về đổi mới căn bản và toàn diện giáo dục và đào tạo đáp ứng yêu cầu công nghiệp hóa, hiện đại hóa trong điều kiện kinh tế thị trường định hướng xã hội chủ nghĩa và hội nhập quốc tế.*
- [2]. Phan Trọng Ngọ (2005), *Dạy học và phương pháp dạy học trong nhà trường*, NXB Đại học Sư phạm Hà Nội.
- [3]. *Lịch sử 10*. NXB Giáo dục, Hà Nội, 2021.

Innovation in teaching history, grade 10 lesson: Political, economic and cultural situation under the Nguyen Dynasty (first half of the 19th century)

Nguyen Thi Hoai Thuong

Nguyen Binh Khiem High School, Quang Trach, Quang Binh

Email: hoaituongnt_nbkqb@quangbinh.edu

Abstract: Currently, teaching in the direction of promoting the students' activeness is posed as an urgent requirement. The goal of the 2018 General Education Program is to develop comprehensively the students' quality and capacity. The article introduces the author's lesson plan "The political, economic and cultural situation under the Nguyen Dynasty (first half of the 19th century)" for the teachers' reference.

Keywords: Innovation in teaching, grade 10 history, political & economic and cultural situation under the Nguyen Dynasty.